

Εκδήλωση της Μητροπόλεως και του Πανεπιστημίου Πειραιώς για τους Τρεις Ιεράρχες

[Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Πειραιώς](#)

Στο Αμφιθέατρο Συνεδρίων του Πανεπιστημίου Πειραιώς πραγματοποιήθηκε τη Δευτέρα 30 Ιανουαρίου 2023 κοινή εκδήλωση της Ιεράς Μητροπόλεως και του Πανεπιστημίου Πειραιώς, για την εορτή των [Τριών Ιεραρχών](#), προστατών της Παιδείας και των Γραμμάτων.

Κεντρικός ομιλητής ήταν Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κρήνης και Έξαρχος Μάλτας κ.Κύριλλος, Πρόεδρος του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευσιολογίας της Θεολογικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α., ο οποίος ανέπτυξε το θέμα «Η Οικουμενική διάσταση της διδασκαλίας των Τριών Ιεραρχών».

Τους παρευρισκομένους καλωσόρισε ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Πειραιώς κ. **Μιχαήλ Σφακιανάκης**, ο οποίος σημειώνοντας πως σήμερα είναι μία εορτή της παιδείας και των γραμμάτων, εξήρε τη μόρφωση του Σεβασμιωτάτου **Μητροπολίτου Κρήνης κ.Κυρίλλου** και συνεχάρη τον Σεβασμιώτατο **Μητροπολίτη Πειραιώς κ.Σεραφείμ** για την πρωτοβουλία αυτών των εκδηλώσεων. Επίσης, αναφερόμενος στο **Πανεπιστήμιο Πειραιώς**, σημείωσε πως αυτή τη στιγμή υπάρχουν 15.000 προπτυχιακοί φοιτητές και 5.000 μεταπτυχιακοί.

Στην συνέχεια το λόγο έλαβε ο Σεβασμιώτατος **Μητροπολίτης Πειραιώς κ.Σεραφείμ**, ο οποίος στον σύντομο χαιρετισμό του, μεταξύ άλλων, σημείωσε πως οι τρεις μεγάλοι Ιεράρχες της Εκκλησίας μας «κηρύσσουν διαχρονικά ότι για να κατορθώσει ο άνθρωπος να ενωθεί με τον προαιώνιο Λόγο πρέπει να ελευθερωθεί από τις αισθήσεις και τους φραγμούς της υποκειμενικότητός του», επισημαίνοντας παράλληλα ότι «η Θεολογική εμπειρία και σκέψη των Αγίων τριών Ιεραρχών γεννά δύο εκπλήξεις: την κριτική άποψη και την εγκυρότητα της γνώσεως μέσα από το σεβασμό της ετερότητας, όπου η μέθοδος δεν υποκαθιστά την επαλήθευση, αλλά υποβοηθά στο να κοινωνείται η εμπειρία». «Προϋπόθεση της κοινωνίας είναι η πραγμάτωση του αληθούς για την Θεολογία των Τριών Ιεραρχών», συμπλήρωσε.

Αναφέροντας πως με την εκδήλωση αυτή, η **Μητρόπολη** και το **Πανεπιστήμιο Πειραιώς**, τιμώντας τα πρόσωπα των μεγάλων τριών Ιεραρχών και διδασκάλων, προστατών της παιδείας και των γραμμάτων, «τιμούν όλους τους λειτουργούς της εκπαιδευτικής κοινότητας και τους φορείς της παιδείας», ευχαρίστησε θερμότατα τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Κρήνης και Έξαρχο Μάλτας κ.Κύριλλο «για την εξάριετη προσφορά του στα θεολογικά γράμματα και το **Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών**, ως και στο Σεπτό Οικουμενικό μας Πατριαρχείο του οποίου μετ' αφοσιώσεως και επιγνώσεως έχει την μεγάλη και ευλογημένη διακονία ως Ιεράρχης του».

Ο Σεβασμιώτατος συγχαίροντας για την εκλογή του τον νέο Πρύτανη του **Πανεπιστημίου Πειραιώς κ.Μιχαήλ Σφιακανάκη**, τον ευχαρίστησε θερμά τόσο για την αμέριστη συμπαράστασή του στο έργο της Εκκλησίας μας όσο και για την συνδιοργάνωση της εσπερίδας.

Τέλος, ευχαριστώντας όλους για την παρουσία τους και αφού ανέγνωσε το βιογραφικό του Σεβασμιωτάτου **Μητροπολίτου Κρήνης και Εξάρχου Μάλτας κ.Κυρίλλου**, τον κάλεσε στο βήμα «για να απολαύσουμε τη σοφία και την αγάπη σας», όπως χαρακτηριστικά είπε.

Ακολουθεί η ομιλία του Σεβασμιωτάτου **Μητροπολίτου Κρήνης κ.Κυρίλλου με θέμα «Η Οικουμενική διάστασις της διδασκαλίας των Τριών Ιεραρχών».**

† Κυρίλλου

Μητροπολίτου Κρήνης και Πατριαρχικού Εξάρχου Μελίτης

Ἡ Οἰκουμενικότητα τῆς διδασκαλίας τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν

Εἶναι κοινὸς τόπος, ὅτι ὁ τέταρτος μετὰ Χριστὸ αἰώνας εἶναι ὁ αἰώνας τῆς πάλης γιὰ τὴν ἀλήθεια. Δὲν εἶναι μόνο σημαντικὸς γιὰ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴ Θεολογία της. Εἶναι σημαντικὸς γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Εἶναι ἡ κοσμογονικὴ ἐποχὴ μὲ βαθιὲς ρωγμές, ἀλλαγές, ἀναστατώσεις πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς, τολμηρὲς ἀναζητήσεις, γενικότερες ἀνακατατάξεις ἰδεῶν, ἀπὸ τίς ὁποῖες κυφορεῖται ἓνα διαφορετικὸ κοσμοεἶδωλο. Εἶναι ἓνα ὀριακὸ σημεῖο. Εἶναι τὸ παλαιὸ πού φεύγει ἀμυνόμενο καὶ ἀνθιστάμενο, γιὰ νὰ παραχωρήσει τὴ θέση του στὸ νέο. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει βγεῖ πλέον ἀπὸ τίς ὑπόγειες κατακόμβες καὶ καλεῖται νὰ ἀναμετρηθεῖ μὲ τίς ποικίλες προκλήσεις, ὅχι μόνο ἐξωτερικὲς, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικὲς πού δημιουργεῖ ἡ ζωτικὴ της παρουσία στὸ κοινωνικὸ γίγνεσθαι μιᾶς πολυεθνικῆς αὐτοκρατορίας.

Εἶναι ἐπίσης κοινὸς τόπος, ὅτι αὐτὸς ὁ νέος κόσμος τῆς Ἐκκλησίας δὲ θὰ μπορούσε νὰ ἀναδυθεῖ, ἀλλὰ καὶ νὰ αὐξηθεῖ καὶ νὰ ἐδραιωθεῖ, νὰ ἀναδυθεῖ καὶ νὰ εὐδοκιμήσει χωρὶς τὴν καθοριστικὴ, τὴν ἀποφασιστικὴ, τὴ ρηξικέλευση παρέμβαση καὶ παρουσία τῶν σήμερα ἐορταζομένων ἁγίων Ἱεραρχῶν τοῦ Βασιλείου, τοῦ Γρηγορίου καὶ τοῦ Ἰωάννου. Εἶναι ἐκεῖνοι πού ἀντιμετώπισαν μὲ βαθεῖα συνέπεια, ἀνδρεία καὶ φρόνηση τὰ αἰτήματα τῶν καιρῶν τους. Μὲ ὀξύτητα ἀναλύουν τὴν ἀντιφατικότητα τῆς κοσμικῆς πραγματικότητας πού κινεῖται σέ μια διαλεκτικὴ

διελκυστίνδα λόγου καί ἀλόγου, πίστεως καί γνώσεως, πτώσεως καί ἀνόδου. Ἐν τούτοις ἐμφανίζονται ἀπόλυτα πεπεισμένοι γιὰ τίς δυνατότητες τοῦ ἀνθρώπου νά ὑπερβεῖ τό τραγικό του ἀδιέξοδο. Ὁ Βασίλειος, ὁ ὁποῖος ἐκλήθη Μέγας, ὁ ἀσκητής μοναχός, ὁ ὁποῖος δέν διέκοψε ποτέ τίς σχέσεις του μέ τό διάσημο σοφιστή καί δάσκαλο τῆς ρητορικῆς Λιβάνιο, ὁ ὁποῖος ἔστειλε πάντα σ' αὐτόν μαθητές ἀπό τήν Καππαδοκία γιά νά ὁλοκληρώσουν τίς σπουδές του, ὁ ὁποῖος ἀνεδείχθη σέ μεγάλοπνοο ἐκκλησιαστικό ἡγέτη, εἶναι αὐτός, ὁ ὁποῖος θωρακισμένος μέ τήν πλούσια ἑλληνική του παιδεία θά συλλάβει τήν ἀναγκαιότητα τοῦ διαλόγου μέ τήν κυρίαρχη στὸν ἑλληνορωμαϊκὸ κόσμο ἑλληνικὴ φιλοσοφία, ἀλλὰ θά σχεδιάσει καὶ θά προβάλλει κριτήρια τοῦ διαλόγου αὐτοῦ. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος θά ἀναδειχθεῖ σέ κατ' ἐξοχὴν κορυφαῖο συστηματικὸ Θεολόγο, ὁ ὁποῖος θά προβεῖ σέ μιὰ σωτηριολογικὴ ἀξιολόγηση τῶν δύο κόσμων καὶ θωρακισμένος καὶ ἐξοπλισμένος μέ μιὰ βαθειὰ χαρισματικὴ πνευματικὴ προσωπικὴ ἐμπειρία, μέ τήν ἐμβριθὴ ἑλληνικὴ του παιδεία, μέ τὴν τέλεια καλλιέπεια καὶ πληρότητα καὶ τοῦ ποιητικοῦ λόγου του θά ἀναπτύξει καὶ θά καταγράψει τὴ συστηματικὴ θεολογικὴ ἐρμηνεία τῆς νέας πίστεως, στὸν εὐαίσθητο καὶ ἐπικίνδυνο χῶρο τῆς Τριαδολογίας καὶ Χριστολογίας μέ κορυφαῖο ἐπίτευγμα τοὺς 5 θεολογικοὺς λόγους. Ὁ ἱερὸς ὁ Χρυσόστομος, κήρυκας αὐθεντικὸς ἐνός «θεολογικοῦ, θά λέγαμε, ρεαλισμοῦ» μέ τήν κηρυγματικὴ προβολὴ τῆς ἐρμηνείας καὶ τῆς βιώσεως ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, ὅχι μόνο δὲ θά ἀρνηθεῖ τὴν οἰκειότητα Χριστιανισμοῦ καὶ Ἑλληνισμοῦ, ἐκεῖ ὅπου αὐτὴ πράγματι ὑπάρχει, ἀλλὰ θά ἀναζητήσῃ τὴ βαθύτερη συγγένεια, γιὰ τὴ σαφέστερη θεολογικὴ ἀνάδειξη τῆς ἀλήθειας τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἐφαρμοζόμενης στὴ ζωὴ τῶν πιστῶν.

Ἡ σημερινὴ ἐορτὴ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς παιδείας προσλαμβάνει ἰδιαίτερη σημασία, ὅταν ἡ ἀναφορὰ στὶς τρεῖς αὐτὲς ἐξαιρετικὲς προσωπικότητες δὲν ἀποτελεῖ συνέχεια μιᾶς τυπικῆς παραδόσεως, δὲν περιορίζεται στὸν ὕμνο τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ ἐμφορεῖται ἀπὸ ἓνα ἀληθὲς καὶ εἰλικρινὲς πνεῦμα μαθητείας, ἱκανὸ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ στὸ σκοτεινὸ καὶ πολυδαίδαλο παρὸν καὶ νὰ χαράξῃ τὸ μέλλον.

Είναι αδιαμφισβήτητο, ότι οί τρεῖς Ἱεράρχες δὲν ὑπῆρξαν παθητικοὶ θεατὲς τῶν προκλήσεων τῆς ἐποχῆς τους, δὲν ὑπῆρξαν ἱστορικοὶ σχολιαστὲς γεγονότων, δὲν ὑπῆρξαν θεωρητικοὶ δάσκαλοι ἐνὸς συστήματος ἰδεῶν. Τέθηκαν οἱ ἴδιοι μπροστὰ καὶ ἀντιμετώπισαν οἱ ἴδιοι συγκεκριμένα προβλήματα καὶ μὲ τὴν πολὺπλευρὴ παιδεία τους, τὸ ἥθος τους, τὴ δύναμη τοῦ λόγου καὶ τὴ ρομφαία τοῦ πνεύματός τους κατέδειξαν τὴ δύναμη τῆς ἀλήθειας. Κατέδειξαν ἀκόμα μιὰ φορά, ὅπως καὶ ὁ Σωκράτης στὸν καιρὸ του, ὅτι ἡ ἴδια ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι μέγεθος ἀριθμητικό. Ἡ ἐπαλιθευσιμότητα τῆς ἀλήθειας συναρτᾶται καὶ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἐσωτερικὴ τῆς δύναμη. Εἶναι αὕτὴ ποὺ τῆς χαρίζει τὴ διαχρονικότητα καὶ τὴν οἰκουμενικότητα, μιὰ διαχρονικὴ οἰκουμενικότητα ποὺ ἀσφαλῶς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀποκομμένη ἀπὸ τὴν καθολικότητα.

Τὸ βέβαιο εἶναι, ὅτι οἱ τρεῖς μεγάλοι Ἱεράρχες τοῦ 8' αἰῶνα ὁδήγησαν τὰ δύο ξεχωριστὰ καὶ μοναδικὰ μεγέθη, τὸ Ἑλληνισμὸ καὶ τὸ Χριστιανισμὸ σὲ μιὰ ἐκλεκτικὴ προσέγγιση, ὑπερβαίνοντας ἐν πολλοῖς τὴν ἔνταση τοῦ μεταξὺ τους χάσματος μὲ τὴ βαθειὰ δημιουργικὴ τους σκέψη. Ἐὰν μιλήσουμε γιὰ ἐκχριστιανισμό τοῦ Ἑλληνισμοῦ, αὐτός θὰ ἦταν μιὰ ἄρνηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἦταν μιὰ μεταμόρφωση, στὴν ὁποία τὰ βασικά ἐρωτήματα καὶ ἐνδιαφέροντα ἱκανοποιήθηκαν μὲ ἀπαντήσεις ποὺ δὲν ἦταν πιά ἐλληνικές, σέ καίρια κοσμολογικά καὶ ὄντολογικά ἐρωτήματα. Ἡ διὰ τῆς προσεγγίσεως ὑπέρβασις συνιστᾷ ἀσφαλῶς μέγιστο ἐπίτευγμα, τὸ ὁποῖο διανοίγει νέους ὁρίζοντες, ὅταν μὲ πνεῦμα μαθητείας μπορεῖ νὰ λειτουργεῖ ὡς τύπος καὶ ἀναλογικὸ παράδειγμα γιὰ τὴ Θεολογία, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν πράξη τῆς Ἐκκλησίας ποὺ προσλαμβάνει τὸν κόσμον χωρὶς νὰ ἐκκοσμικεῖται, γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ. Βιώνοντας ἀληθινὰ στὴ ζωὴ τους τὸ μυστήριο τοῦ ἐνανθρωπίσαντος Λόγου καὶ μοναδικὰ τὴν ἐμπειρία τῆς πίστεως, ἀνατόμοι τοῦ κοινωνικοῦ γίνεσθαι τῆς ἐποχῆς τους καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἐλληνικῆς τους παιδείας, κατόρθωσαν νὰ ὑπερβοῦν τὴ δυναμικὴ τῆς αὐτοπεριχαράκωσης ποὺ τότε καὶ σήμερα ἀναπτύσσεται στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, ὅσο καὶ τὸ αἶσθημα τῆς ἀλαζονείας τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος. Ἀπέναντι σὲ τάσεις ἀπομονωτικὲς καὶ ἀποκλειστικὲς, ἀπέναντι στὴν ἀνασφάλεια τῆς αὐτάρκειας καὶ τῆς ἐσωστρέφειας ἐπέλεξαν συνειδητὰ μὲ τὴ ζωὴ τους καὶ τὸ ἔργο τους τὴν ὑπέρβαση, ἔχοντας συνείδηση τῆς οἰκουμενικότητος τοῦ σωτηρίου χριστιανικοῦ μηνύματος καὶ βεβαιότητα γιὰ τὴν καθολικότητα τῆς ἀλήθειας του. Κατέδειξαν, ὅτι τό ἄλλο τό φοβᾶσαι, ὅταν δὲν ἔχεις ἢ ἀμφιβάλλεις γιὰ τὴ δική σου ταυτότητα.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ δύο κόσμοι προέβαλαν διαφορετικὸ κοσμοεἶδωλο καὶ κατὰ συνέπεια ἦταν ριζικὰ διαφορετικοί. Στὴν ἀφετηρία ἡ συνύπαρξη ὑπῆρξε πιὸ δύσκολη, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ ἀναπόφευκτη. Ἐὰν ρωτήσουμε τὸ θεμελιῶδες ἐρώτημα, τὸ τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἀπέναντι στὴν ἐλληνικὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον στατικότητα, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος θὰ δώσει τὴ μεγαλειώδη ἀπάντηση, ὅτι

ἄνθρωπος εἶναι «ζῶον ἐνταῦθα οἰκονομούμενον καὶ ἄλλαχοῦ μεθιστάμενον καὶ πέρας τοῦ μυστηρίου τῇ πρὸς Θεὸν νεύσει θεούμενον». Δηλ. ὁ ἄνθρωπος ἔχει ζωὴ μέσα στὸν παρόντα κόσμον καὶ ἐδῶ οἰκονομεῖ τὰ τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ διαρκῶς πρέπει νὰ μεθίσταται, νὰ μεθίσταται ἄλλοῦ. Καὶ αὕτῃ ἡ μετάσταση εἶναι ἓνα μυστήριον ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μὲ τὴ χάριν τοῦ Θεοῦ.

Ἀπέναντι στὸ διαφορετικὸ καὶ τὸ ξένο ἡ ἐλληνικὴ ἀποκλειστικότητα ἐντρομὴ ὑπεραμύνεται ἀπὸ παλιά μὲ τὴ φράση «πᾶς μὴ Ἕλληνα βάρβαρος», γιὰ νὰ διαφυλάξει τὴ φυλετικὴ καθαρότητα καὶ ὑπεροχή. Ἀκόμα καὶ στὴ γνωστὴ φράση τοῦ Ἰσοκράτη, «οἱ τῆς ἡμετέρας παιδείας Ἕλληνες εἰσὶν» ἡ ὑπαρξιακὴ ἀποκλειστικότητα ἐπιζητεῖ τὴν κατοχύρωσίν της καὶ τὴν ἐπιβίωσίν της, προσδιορίζοντας ἀπλᾶ τὴν παιδεία ὡς κριτήριον ὅμως μιᾶς ἀξιολογικῆς ὑπεροχῆς. Στὴ χριστιανικὴ σκέψη, στὴ σκέψη τοῦ Ἀγ. Γρηγορίου, ἡ ἀφετηρία εἶναι διαφορετικὴ: «πᾶσι (γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους) μία τοῖς ὑψηλοῖς πατρίς, πᾶσι γένος ἐν ... (ὅλοι ἀνήκουμε στὸ ἴδιο γένος)». Μὲ τὸν ἴδιον τρόπο ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐπισημαίνει καὶ μᾶς καλεῖ νὰ σκεφθοῦμε, ὅτι ἐὰν δοῦμε στὸ δρόμον ἓνα ζῶον λαβωμένο, τὸ σηκώνουμε καὶ τὸ περιθάλλουμε καὶ δὲ ρωτᾶμε «τίνας ἐστίν. Πολλῶ μᾶλλον -τονίζει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος- ἄνθρωπον οὐ δεῖ περιεργάζεσθαι τίνας ἐστίν. Τοῦ Θεοῦ ἐστίν, κἂν Ἕλληνα ᾖ, κἂν Ἰουδαῖος», τοῦ Θεοῦ ἐστίν. Καὶ αὐτός ὁ Θεός, ὁ ἓνας Θεός εἶναι ὁ «πατήρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ...».

Κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ἡ ἐλληνικὴ ἐσωστρέφεια ἐμφανίζεται ἐκ νέου στὸ πρόσωπον τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτη, τοῦ αὐτοκράτορα, «εἰς τὰ μάλιστα ἐλληνισμῷ χαίροντος καὶ τοὺς χριστιανοὺς ὑπερφυῶς μισοῦντος», ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Σωζομενός.

Ἐνῶ ὁ Ἰουλιανὸς μὲ αὕτῃ τὸ ἀπέλπιδα ἐγχείρημα προσπάθησε νὰ μειώσῃ τὸ διαλεκτικὸ ἐξοπλισμὸ τῶν Χριστιανῶν, στὰ χριστιανικὰ περιβάλλοντα εἶχε καταστεῖ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συνειδητό, ὅτι ἡ ἐλληνικὴ φιλοσοφία καὶ διανόηση, ὁ ἀξιακὸς χῶρος ποὺ αὕτῃ δημιούργησε, τοῦλάχιστον σὲ συγκεκριμένες πτυχές της, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐννοιολογικὸς πλοῦτος τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας μπορούσαν νὰ ἀποτελέσουν λυσιτελεῖς ὀχήματα γιὰ μιὰ δόκιμη ἐκφορὰ τοῦ μηνύματος τῆς δικῆς τους ἀλήθειας. Ἐγινε συνειδητὸ ὡς ἀναγκαιότητα πλέον, ὅτι ἡ ἐλληνικὴ σοφία καὶ γλῶσσα δὲν ἀποτελοῦσε τὸ ἀντίπαλον δέος ἀλλὰ παρεῖχε τὴ δυνατότητα γιὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκφραση καὶ τελεσφόρον καταγραφὴν τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος. Δὲν εἶναι ἀσφαλῶς τυχαῖο, ὅτι στὶς θεολογικὰς ἀντιπαραθέσεις τῆς ἐποχῆς γιὰ τὴν ἐρμηνείαν ἢ τὴν διατύπωση τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας χρησιμοποιήθηκαν καθιερωμένοι στὴν ἐλληνικὴ φιλοσοφία ὅροι ποὺ ὅμως εἶχαν τὴν κυριολεκτικὴν τους ἀναφορὰν στὸν ἄνθρωπον ἢ τὸν κόσμον, ἀλλὰ ὅχι καὶ στὸ ἐπέκεινα ἀπὸ κάθε ὑλικὴ πραγματικότητα τριαδικὸ Θεὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἀποζητὰ μερίδιον ἀπὸ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ κληρονομιά ὅταν γράφει πρὸς τὸ

Σταγείριο: «Ἀττικός σύ τήν παιδευσιν; Ἀττικοί καί ἡμεῖς».

Τὰ βήματα ὅμως τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ὑπῆρξαν οὐσιαστικώτερα. Ὁ Μ. Βασίλειος μᾶς συνιστᾷ νά διαβάζουμε τά ἔργα τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ἡσιόδου, τοῦ Θεόγνιδος, τοῦ Προδίκου, ἀκόμα κι ἂν ὁ ἴδιος μέ τις ἀναφορές του στα ἀρχαῖα κείμενα ἀνασημασιοδοτεῖ τό περιεχόμενό τους μέ βάση τις προσλαμβάνουσες παραστάσεις καί τις διανοητικές ἀναφορές ἐνός χριστιανοῦ ἀναγνώστη. Μᾶς καλεῖ νά μιμηθοῦμε τή ζωή καί τις πράξεις τοῦ Περικλῆ, τοῦ Σωκράτη καί τοῦ Εὐκλείδη ὡς παραδείγματα βίου. Καί «... ποιηταῖς καί λογοποιοῖς καί ρήτορσι καί πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμιλητέον», ἐάν πρόκειται νά προκύψει ὠφέλεια. Ταυτόχρονα δέ ἀνέλαβαν μιὰ συστηματική πρωτοβουλία ἐνδὸς ἐποικοδομητικοῦ διαλόγου γιὰ τήν προσέγγιση τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας γιὰ τὸν ἄνθρωπο καί τὸν κόσμο μέ τήν πνευματική κληρονομιά τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κάτι ποὺ στήν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν ἦταν αὐτονόητο. Ἡ ἐξαιρετική αὐτὴ πρωτοβουλία τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν εἶχε μὲν ὡς ἀφετηρία τὸ περὶ Θεοῦ ἐρώτημα τῶν θεολογικῶν ἀντιπαραθέσεων τοῦ Δ΄ αἰῶνα, ἀλλὰ εἶχε καί μιὰ ἐμμονὴ στὴ διδασκαλία περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἓνα ἐρώτημα ἀρρήκτως συνδεδεμένο ἀπὸ μιὰ ἀνάλογη προσέγγιση τοῦ ἐρωτήματος περὶ τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου.

Ὑπερυψωθέντες καί ὑπεράνω τῶν αὐτονόητων ἀντιπαραθέσεων οἱ τρεῖς Ἱεράρχες εἰσηγήθηκαν τήν κατὰ τό δυνατόν πρόσληψη τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας μαζί μὲ τὸν πολιτισμό του. Ἡ πρόταση αὐτὴ ἀπετέλεσε γι' αὐτοὺς ἓνα ἀναγκαῖο καί ἐπιβεβλημένο καθῆκον, ὅχι γιατί ἡ ἀκτινοβολία τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἦταν οἰκουμενική, ἀλλὰ γιατί ἔτσι διεῖδαν στήν ἐποχὴ τους τήν κύρια ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας, μιὰ ἀποστολὴ διαχρονικὴ σὲ ὅλες τις περιόδους τῆς ἱστορικῆς της πορείας, ἰδιαίτερα ἀπὸ τότε πού ἡ ἀντίληψη τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν Παύλου ὑπερίσχυσε αὐτῆς τοῦ Πέτρου. Ἡ πρόσληψη αὐτὴ δὲν ἦταν γι' αὐτοὺς ὀπουρτονιστικὴ ἢ συγκυριακὴ, ἀλλὰ ἦταν μιὰ ἐνσυνείδητη διαδικασία ἐκλεκτικῆς ἀποδοχῆς τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς κληρονομιάς στὸν κορμὸ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας γιὰ τὴ σχέση Θεοῦ, κόσμου καί ἀνθρώπου. Παρότι πρωταρχικὸς στόχος παραμένει ἡ ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἐν τούτοις «οὐκ ἄχαρι γε μην οὐδέ τήν θύραθεν σοφίαν περιβεβληῖσθαι, οἷον τινὰ φύλλα σκέπην τε καρπῷ καί ὄψιν ἄωρον παρεχόμενα».

Αὐτὸ ὅμως ποὺ σήμερα γιὰ πολλοὺς φαίνεται αὐτονόητο δὲν ὑπῆρξε αὐτονόητο γιὰ τήν ἐποχὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἀποτελεῖ ἀπαίτηση τῆς ἱστορικῆς ἀκρίβειας νά ὑπομνησθεῖ καί τὸ γεγονός, ὅτι καί στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας καλλιεργήθηκαν στάσεις ἐσωστρέφειας καί φονταμενταλισμοῦ. Ὁ ζῆλος γιὰ τήν προάσπιση τῆς πίστεως ὁδήγησε πολλὰς φορὲς σὲ ἀκραῖες συμπεριφορὲς φανατισμοῦ, μακριὰ ἀπὸ τήν ἀνδρεία τοῦ μαρτυρίου καί τήν παρρησία τῆς ὁμολογίας. Πολλαπλὰ εἶναι τὰ παραδείγματα καταστροφῆς θρησκευτικῶν μνημείων, ἀγαλμάτων καὶ Ναῶν τῆς ἀρχαίας Θρησκείας καί ὁ ἀκρωτηριασμός τῆς Ὑπατίας ἀπὸ ὄχλο φανατισμένων

Χριστιανῶν. Ἀκόμα καί τό διάταγμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ τό 529, τό ὁποῖο ἀπαγόρευσε τή λειτουργία τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν τῶν Ἑθνικῶν πού ἀπομάκρυνε ἀπό τήν Ἀθήνα σημαντικούς διδασκάλους τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας, κυρίως νεοπλατωνικούς, πού ἐπέφερε ἕνα ἰσχυρό πλήγμα στήν Ἀθηναϊκή πνευματική ζωή ἀποτελεῖ τόν στ' πλέον αἰῶνα ἕνα δεῖγμα γιά τή διάρκεια αὐτῆς τῆς ἔντασης.

Παράλληλα καί στο ὡρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς γραμματείας ἡ ἀρχαία σοφία δέν ἀξιολογεῖται πάντοτε θετικά, οὔτε «ὡς ὑπόβαθρον τῆς κατὰ Χριστόν σοφίας». Ἑκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς προβάλλουν ἔντονα τήν ἑτερότητα Χριστιανισμοῦ καί Ἑλληνισμοῦ. Μὲ αὐτὴ τὴν ἀφετηρία ἕνας διάλογος καί κατὰ πολὺ περισσότερο ἡ ὁποιαδήποτε προσπάθεια συνάντησης δέν ἔχουν προοπτική. Χαρακτηριστικὸ τὸ ἐρώτημα τοῦ Τερτυλλιανοῦ: «Τὶ κοινὸ ἔχει ἡ Ἀθήνα μὲ τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἡ Ἀκαδημία καί ἡ Ἐκκλησία, οἱ ἑθνικοὶ καί οἱ Χριστιανοί;». Καταδικάζεται καί αὐτὴ ἀκόμα ἡ περιέργεια τῆς ἀναζήτησης, ἀφοῦ ὑπάρχει ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Καταδικάζεται ἡ ὁποιαδήποτε ἔρευνα, ἀφοῦ ὑπάρχει ἡ πᾶσα ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου. Στό τέλος ὁ ἄλλος παραμένει ὁ ξένος, ἐνῶ ὁ ξένος μεθίσταται συχνὰ σὲ ἐχθρό.

Ἡ στάση ὅμως τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν συνιστᾷ ἀλλαγὴ παραδείγματος καί τὸ παράδειγμα ἔχρηζε καί χρήζει ἀναλογιῶν. Μὲ τὸν ὑπερβατικὸ διαλογισμό τους πού δέν ἀπέκλεισε καί τὴν υἱοθέτηση καί ἐπιμελῆ καλλιέργεια τεχνικῶν τῆς ἐλληνικῆς ρητορικῆς προκειμένου νά καταστήσουν περισσότερο κατανοητὴ τὴ χριστιανικὴ κοσμοεικόνα καθιστώντας τό λόγο τους περισσότερο πειστικό, κατέδειξαν στήν πράξη τὸ ἀδιέξοδο τῶν ἀποκλειστικῶν ἀντιλήψεων καί τῶν τάσεων ἐσωστρέφειας καί ἀπομόνωσης. Ἀνέδειξαν τὴν οἰκουμενικότητα τοῦ χριστιανικοῦ λόγου πού ὄχι μόνον διαλέγεται καί καταφάσκει στό μέτρο τοῦ ἐφικτοῦ τὴν ἑτερότητα, ἀλλὰ τὴν ἀναδεικνύει ὡς οὐσιῶδες στοιχεῖο τῆς χριστιανικῆς ταυτότητας. Ἐδειξαν καί ἐμαρτύρησαν καί μάλιστα μπροστὰ στὸν ὀγκόλιθο τῆς ἐλληνικῆς κληρονομιάς, ὅτι οἱ γνήσιοι Χριστιανοὶ δέν εἶναι γνήσιοι, γιατί αὐτοαποκαλοῦνται ὡς γνήσιοι, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι πολῖτες τῆς Οἰκουμένης, ἀνοικτοὶ στο ἱστορικὸ εἶναι καί γίνεσθαι τοῦ κόσμου.

Ἡ Οἰκουμενικότητα, ἓνας ὅρος ἐνίστε καὶ ἀρνητικὰ φορτισμένος στὸ ἐσωτερικὸ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν δὲν ἀποτελεῖ μιὰ ἀπλὴ διάσταση τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος, ἀλλὰ ἡ ταυτότητά του. Ὁ σύνδεσμος δὲ εἶναι τόσο στενός, ὥστε ἡ χαλάρωση τῆς οἰκουμενικῆς συνειδήσεως καὶ προοπτικῆς νὰ σηματοδοτεῖ ἀλλοίωση τῆς ἴδιας τῆς ταυτότητας. Παράλληλα, ὅταν ἡ οἰκουμενικότητα δὲ συνιστᾷ τὴν οὐσία καὶ τὴ φυσικὴ ἐνέργεια τῆς χριστιανικῆς ταυτότητας, ἀλλὰ ἐξυπηρετεῖ τεχνητὰ ὑστερόβουλους σκοποὺς, κυρίως ὅταν εἶναι ἀποκομμένη ἀπὸ τὴν καθολικότητα τῆς πίστες, τότε ἐπίσης ἐξυφαίνεται καὶ σηματοδοτεῖται ἡ ἀλλοίωσις ὡς ἔνδειξη παρακμῆς.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ τόπος τῆς φανερώσεως τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ μέσα στὸν κόσμον. Εἶναι ἡ περιοχὴ τῆς καινῆς κτίσεως ποὺ δὲν ἐκτείνεται μόνο, κατὰ τὸν Ἰωάννη Χρυσόστομο «πανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης», ἀλλὰ καὶ «πανταχοῦ τῶν χρόνων». Ἡ οἰκουμενικότητα τῆς Ἐκκλησίας θεμελιώνεται στὸ Χριστὸ ποὺ προσέλαβε στὴν ὑπόστασή του ὁλόκληρὴ τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ ἡ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι παρουσία τοῦ Χριστοῦ μέσα στὴν Ἐκκλησία οἰκοδομεῖ τὴν οἰκουμενικότητά της, ἡ ὁποία δὲν ἐξαντλεῖται στὴν ἐξάπλωσή της σὲ ὁλόκληρὴ τὴν Οἰκουμένη, δηλ. στὴν ὀριζόντια διάσταση τῆς παγκοσμιότητας, ἀλλὰ συμπεριλαμβάνει καὶ προϋποθέτει τὴν κάθετη διάσταση τῆς ἀναλλοίωτης ἀδιάκοπης διατήρησής της μέσα στὸ χρόνο, δηλ. τὴ διαχρονικότητα.

Ἡ Οἰκουμενικότητα τῆς Ἐκκλησίας βιώνεται ταυτόχρονα ἀπὸ τοὺς τρεῖς Ἱεράρχες ὡς πνευματικὸ χάρισμα καὶ ἄθλημα. Εἶναι ἡ βάση τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ποὺ πραγματώνεται μὲ τὴν παρουσία τοῦ πνεύματός Του καὶ τὴν οἰκαιοποίηση τοῦ θελήματός του. Εἶναι καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο κατὰ τὸ Γρηγόριο Θεολόγο «ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις». Γι' αὐτὸ ἀνάλογοι στεναγμοὶ ἀναπηδοῦν ἀπὸ τοὺς ἁγίους, ὅταν προσεγγίζουν θέματα ποὺ ἀφοροῦν τὴν οἰκουμενικότητα τῆς Ἐκκλησίας. «Διὰ τὴν οἰκονομίαν τῶν πολλῶν», δηλ. γιὰ τὴ σωτηρία τους, κατὰ τὸ Μ. Βασίλειο. Χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ λόγια τοῦ Ἀγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «Οὐ γὰρ νικῆσαι ζητοῦμεν, ἀλλὰ προσλαβεῖν ἀδελφούς, ὧν τῷ χωρισμῷ σπαρασσόμεθα». Ἡ Ἐκκλησία προσλαμβάνει τὸν κόσμον καὶ δὲν ἐκκοσμικεύεται ἀπὸ αὐτόν.

Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὕτὴ ἡ οἰκουμενικότητα δὲν εἶναι εὐθύνη ἐνός, ἀλλὰ εὐθύνη καὶ χρέος τοῦ καθενός. Κατὰ τὸν Ἅγιο Ἰωάννη τὸ Χρυσόστομο, τὸ αἶτημα τῆς Κυριακῆς προσευχῆς, νὰ ἔλθῃ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ «ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς» ἐκφράζει κατ' ἐξοχὴν τὸ οἰκουμενικὸ ὄραμα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἀπανταχοῦ τῆς γῆς. Κατὰ τὴ Θ. Λειτουργία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μ. Βασιλείου ἡ ἀναίμακτος θυσία προσφέρεται «ὑπὲρ τῆς Οἰκουμένης», «ὑπὲρ τοῦ σύμπαντος κόσμου», «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», χωρὶς διακρίσεις καὶ διαχωρισμοὺς φύλου, φυλῆς, γλώσσας, ἐθνικῆς καταγωγῆς. Ὁ κτιστὸς ἄνθρωπος

ὥς λειτουργὸς καὶ ἱερέας τῆς κτίσεως προσάγει τὰ τίμια δῶρα γιὰ τὸν ἑξαγιασμὸ ὅλης τῆς συμπαντικῆς κτιστῆς πραγματικότητος. Τὸ μήνυμα τῆς σωτηριώδους ἀληθείας, ὅπως τὸ ἐβίωσαν καὶ τὸ ἐξέπεμψαν οἱ τρεῖς ἱεράρχες δὲν εὐρίσκεται καὶ δὲν δημιουργεῖ στεγανά. Ἐκτείνεται ὥς ἡ ἀπροϋπόθετη ἀγάπη, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει τὰ σχήματα, τοὺς φραγμούς, τοὺς περιορισμοὺς καὶ τὶς διακρίσεις τοῦ κόσμου τούτου. Ὅπου ἀντίθετα κυριαρχεῖ ἡ ἐσωστρέφεια καὶ ἡ αὐτοπεριχαράκωση, ἐκεῖ ἐλλεῖπει ἡ ἀγάπη, δηλ. ὁ Θεός. Τό πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ δὲν ὑπερέβη μόνο τὴν Ἰουδαϊκὴ ἀποκλειστικότητα καὶ ἀλλαζονεῖα, ἀλλὰ σείει συθέμελα τὴ χριστιανικὴ αὐτοδικαίωση ὅταν ἀκούει κανεὶς τὴ φωνὴ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Ὑπάρχουν αὐτοὶ πού τοὺς θεωροῦμε ἡμέτερους, γιατί εἶναι βαπτισμένοι. Ἀλλὰ πολλοὶ ὅμως ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους «οὐ μεθ' ἡμῶν εἰσιν», γιατί ὁ βίος τοὺς τοὺς «ἄλλοτριοι» καὶ τοὺς ἀποκόπτει ἀπὸ τό κοινὸ σῶμα. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖνοι πού εἶναι ἔξω ἀπὸ μᾶς, δὲν ὀνομάζονται καὶ δὲν εἶναι Χριστιανοί, ἀλλὰ μέ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τοὺς καὶ «τό ἔργον ἔχοντες», κατορθώνουν τὴν πίστη καὶ τὰ ἔργα τῆς πίστεως καὶ «δέονται τοῦ ὀνόματος».

Αὐτὴ ἡ πορεία ἀπὸ τὴν ἀποκλειστικότητα πρὸς τὴν οἰκουμενικότητα, αὐτὸ τὸ ἱερὸ καταπίστευμα καὶ ἡ ἱερὰ παρακαταθήκη τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, σηματοδοτεῖ τὴ δυναμικὴ διαχρονικὴ παρουσία τῆς χριστιανικῆς ἀλήθειας στὸν κόσμον. Ἀσφαλῶς ἡ Οἰκουμενικότητα τῆς ἀλήθειας σὲ καμιά περίπτωσι δὲν αἶρει τὴ μοναδικότητα τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ: «Εἷς γὰρ Θεός, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ἄνθρωπος Ἰησοῦς». Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες ἐθεώρησαν τὴν οἰκουμενικότητα ὡς κεντρικὸ οὐσιαστικὸ στοιχεῖο τῆς διδασκαλίας τοὺς, τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἐλπίδος, δεδομένου ὅτι εἶχαν καὶ βαθεῖα τὴν πεποίθησι, ὅτι ὁ χριστιανικὸς λόγος δὲν ὑποστηρίζει οὔτε τό στεγανό, οὔτε τό στατικό, οὔτε τό ἀκίνητο, ἀλλὰ καλεῖ σὲ ἀδιάκοπη ὑπέρβασι καὶ δημιουργικὴ ἀνανέωσι. Ὅλος ὁ κόσμος πορεύεται πρὸς τὸ κοινὸ ἐσχατολογικὸ σημεῖο τῆς ὀγδόης ἡμέρας τῆς δημιουργίας, ὅταν θὰ λάμψει ἡ δόξα τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἄνθρωπος θὰ γεύεται τὴ μακαριότητα τῆς θείας κοινωνίας, «ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς κατὰ πάσης τῆς Οἰκουμένης», κατὰ τὸ Μ. Βασίλειο. Ἡ ἀνακεφαλαίωσι τῶν πάντων ἐν Χριστῷ, εἶναι ἡ ἔνωσι τῶν πάντων μέ τό Χριστό, ὅταν κατὰ τό λόγο τῆς Γραφῆς ὁ Χριστός θὰ εἶναι «τά πάντα ἐν πᾶσιν».

Στὴ σύγχρονη ἐποχή, τὴν ἐποχὴ τῶν ποικίλων ἀντιθέσεων, τὴν ἐποχὴ τῆς παγκοσμιοποίησης, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐθνικισμῶν, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν λείπει ἡ σύγχυση τῆς πανσπερμίας, ἡ ἀπαξίωση τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καὶ ὁ πλουραλιστικὸς σχετικισμός, οἱ οἰκουμενικὲς θεωρήσεις τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἀποκτοῦν ἐπικαιρότητα, στὸ μέτρο ποὺ βοηθοῦν τοὺς ἀνθρώπους στὴ μεταξύ τους καταλλαγή καὶ στὸ μέτρο ποὺ καταδεικνύουν τὴν προφητεία γιὰ τὴ σύγκρουση τῶν πολιτισμῶν ὡς ψευδῆ. Ἡ ἀνυπέρβλητη ἐσωτερικὴ δυναμικὴ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ νέου παραδείγματος ποὺ αὐτοὶ προσφέρουν ἀποτελεῖ ἐλπίδα γιὰ τὸ σύγχρονο κόσμο.

Ἡ ἀγάπη τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ἡ προσλαβοῦσα διὰ τοῦ Λόγου, τὴν ἀνθρωπίνη φύση προβάλλεται ὡς ὁ ἀληθὴς τρόπος κοινωνίας μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀλαζονικὴ ἀποκλειστικότητα, ἡ ἐσωστρέφεια καὶ ἡ περιφρόνηση τοῦ ἄλλου πιστοποιοῦν ἔλλειμμα ἀγάπης. Τότε ὁ ἄλλος δὲν εἶναι ἀπλᾶ ὁ διαφορετικὸς, ἀλλὰ εἶναι ὁ ξένος, ὁ ὁποῖος προκαλεῖ φόβο καὶ ἀνασφάλεια. Ἡ ξενοφοβία συγκροτεῖ κλειστὲς κοινωνικὲς ομάδες, οἱ ὁποῖες ὑποβλέπουν ἢ μία τὴν ἄλλη. Μιά ἀπονεκρωμένη Θεολογία ἢ μια ἀπονεκρωμένη στήν Ἱεραρχία καὶ στό ποίμνιό της Ἐκκλησία ἀποζητᾷ ἢ ἐκλιπαρεῖ γιὰ τὴν κρατικὴ προστασία, γιατί μόνον ἔτσι ἀντιλαμβάνεται, ὅτι μπορεῖ νὰ ἐπιβιώσει, ἀπέναντι στήν ἀντίθεσή της μέ τό διαφορετικό.

Δὲν ἔχει σημασία νὰ ἀνήκει κανεὶς στὴ σχολὴ τῆς Ἀλεξάνδρειας ἢ στὴ σχολὴ τῆς Ἀντιόχειας ἢ σὲ ὁποιαδήποτε ἄλλη σχολὴ στὴ νεώτερη βιβλικὴ Ἑρμηνευτικὴ. Σημασία ἔχει νὰ εἶναι κανεὶς ἱκανὸς νὰ ἀναζητᾷ καὶ νὰ συλλαμβάνει, ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Ἄγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος «τὸ ἀπόθετον κάλλος τῆς ἀλήθειας, εἴσω παρακύψας, διασχὼν τὸ γράμμα», εἰσχωρῶν στὸ βάθος ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ Πνεύματος. Τό ὄνομα, οἱ λέξεις δὲν ἔχουν πραγματικὴ ὄντολογικὴ σχέση μέ τό πρᾶγμα. Τό ὄνομα ἔχει ἀναλογία πρὸς τό πρᾶγμα, κατὰ τὸν Ἰωάννη τό Χρυσόστομο. Θὰ περάσουν αἰῶνες γιὰ νὰ ὀργανωθεῖ σέ σύστημα ἡ ἄποψη αὐτὴ μέ τὸν G. Moore καὶ τό L. Wittgenstein καὶ τοὺς ἄλλους πρωτεργάτες τῆς ἀναλυτικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς γλώσσας πού θέλει ἀναλογία μεταξύ σημαίνοντος καὶ σημαινομένου. Στόχος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ἐμπειρίας εἶναι τό «πλέον», τὸ πλεόν τῆς ἀλήθειας. Ὅταν τὸ πλεόν ἀρχίζει νὰ διαφαίνεται, τότε ἴσως ἐννοήσει κανεὶς βαθύτερα, τὸ τί σημαίνει, ἡ πρόνοια καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιὰ ὅλη τὴν Οἰκουμένη, ὅπου ἡ σχετικὴ ἀφήγηση μέ πρωταγωνιστὴ τὸν Ἰωάννᾳ δὲν στοχεύει νὰ ἀπορρίψει τὴν αὐτοσυνειδησία τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλὰ νὰ τὸν ἀπεγκλωβίσει ἀπὸ μία ἀπόλυτη καὶ στεγανὴ ἀποκλειστικότητα ἄκρως ἐπικίνδυνη. Τό τί σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς συνομίλησε μέ τὴ Σαμαρείτιδα, ἐθεράπευσε τὴ Χαναναία, ἐθαύμασε τὴν πίστη τοῦ Ρωμαίου Ἑκατοντάρχου, τόνισε τὴν εὐγνωμοσύνη τοῦ Σαμαρείτη λεπροῦ καὶ χρησιμοποίησε τὸ πρόσωπο τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη ὡς θεμελιώδη παραδειγματικὸ τύπο γιὰ τὴ νέα διάσταση τῆς ἀγάπης ποὺ ἐκήρυξε. Τότε, ἴσως τότε, ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ πλείονος καὶ ὑπὸ τὴν ἐμπειρία τοῦ Πνεύματος ἀπορρίψει

κανείς τις αποκλειστικές θεωρήσεις και άγκυλώσεις στη θεολογική κατανόηση των άλλων Θρησκειών, που σε καμιά περίπτωση όμως δεν μπορούν να αποδομοούν το θεάνθρωπο Χριστό προβάλλοντας τη μεταφορική έννοια της ένσάρκωσης στα πλαίσια της ίσοπεδωτικής θεώρησης του θρησκευτικού πλουραλισμού. Όλες αυτές οι θεωρήσεις αποτελούν και εκπέμπουν ασφαλώς κραυγή αγωνίας στο έγχειρημα της ανίχνευσης του μυστηρίου της πρόνοιας του Θεού για τη σωτηρία του κόσμου. Άλλωστε πᾶσα ἡ κτίσις μεταλαμβάνει τό Ἅγιον Πνεῦμα, ἐνῶ ἡ θεία ἐνέργεια οὐσιώνει, ζωοποιεῖ καί θεώνει τά ὄντα κατά τή δεκτικότητα τους. Ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ δέν ἔπαψε νά περιβάλλει τό σύμπαν, νά ἀκτινοβολεῖ, νά φωτίζει τόν κόσμο καί «πάντα ἄνθρωπο ἐρχόμενον» στόν κόσμο, νά ἐλκύει τά πάντα στό χῶρο τῆς ἀγάπης Του. Εἶναι ὅμως προφανές, ὅτι ἡ Οἰκουμενική Θεολογία τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν καλεῖ τή σύγχρονη Θεολογία νά διαλλαγεῖ καί νά καταλλαγεῖ πρῶτα μέ τὸ ἑαυτό της, γιὰ νά μπορεῖ νά διαλλαγεῖ καί καταλλαγεῖ οὐσιαστικώτερα καί μέ τά ἄλλα Θρησκεύματα. Ἐκεῖνοι μᾶς προσφέρουν ἕνα ἀσφαλές ἔρεισμα τῆς ὀρθόδοξης συμβολῆς στὶς σύγχρονες θεολογικὲς προκλήσεις μέ κατευθυντήριο ἄξονα, ἀναλογικὸ παράδειγμα καί τύπο τῆ θετικῆ ἐπιλεκτικῆ τους στάση στὴ δική τους πρόκληση, στὴ δική τους ἐποχή. Ὁ Ἀπ. Παῦλος ἦλθε στήν πόλη τῆς Ἀθήνας γιὰ νά κηρύξει τόν ἐσταυρωμένο καί ἀναστάντα Ἰησοῦ Χριστό. Δέ δίστασε ὅμως βλέποντας τους βωμούς τῶν Ἀθηναίων στους Θεούς τους καί στόν ἄγνωστο Θεό, νά τους πεῖ στόν Ἄρειο Πάγο, ὅτι εὐσεβοῦν. Ἡ ὑπέρβαση τῆς αποκλειστικότητας στὴ διδασκαλία τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὁδηγεῖ στόν ἀπόλυτο σεβασμὸ τῆς ἀξίας καί τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, στήν ὁμοτιμία τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἰσότητα καί τὴ δικαιοσύνη. Στὴ σύγχρονη ἐποχή, ὅπου ὁ λόγος γιὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα εἶναι ἄφθονος, ἡ ἀνθρώπινη ὅμως ἀξιοπρέπεια δέν παύει ὅμως πολλὰς φορὲς νά εἶναι ἐμπορεύσιμη καί νά εὐτελίζεται, ὁ λόγος τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν προβληματίζει, προκαλεῖ, ἐλέγχει, ἀλλὰ καί φωτίζει. Οἱ μορφὲς κοινωνικοῦ ἀποκλεισμοῦ, περιθωριοποίησης, ἄνισης καί ἀδικῆς μεταχείρισης ἦταν καί τότε καί σήμερα πολλές. Ὁ ἄλλος, ὁ ἕτερος, ὅταν ἐνοχοποιεῖται, πολλές φορὲς δέ καί ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ὁδηγεῖ σὲ ἀδικίες καί σὲ ἐγκλήματα. Ἡ Ἐκκλησία, ἐπισημαίνει ἡ Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Κρήτης ἔχει χρέος νά προβάλλει τὴν θυσιαστικὴ ἀγάπην τοῦ Ἐσταυρωμένου Κυρίου της ὡς τὴν μόνην ὁδὸν πρὸς ἕνα κόσμον εἰρήνης, δικαιοσύνης, ἐλευθερίας καί ἀλληλεγγύης μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν, τῶν ὁποίων μόνον καί ἔσχατον μέτρον εἶναι πάντοτε ὁ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς θυσιασθεὶς Κύριος (πρβλ. Ἀποκ. ε', 12), ἥτοι ἡ ἄπειρος ἀγάπη τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ».

Θαυμάζει βεβαίως κανείς, ὅταν ὁ Μ. Βασίλειος διαφωνεῖ μέ τὴν ἄνιση μεταχείριση τοῦ νόμου ἀπέναντι στὴ γυναῖκα σὲ σχέση μέ τὸν ἄνδρα γιὰ τὸ ἴδιο ἐκκλησιαστικὸ ἀδίκημα καί ἐπισημαίνει: «Τούτων δὲ ὁ λόγος οὐ ῥάδιος, ἡ δὲ συνήθεια οὕτω κεκράτηκεν». Θαυμάζει ὅμως κανείς περισσότερο τὸν Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο πού ἐπιπλήττει, ὅσους δυσανασχετοῦσαν γιὰ τοὺς πολλοὺς πρόσφυγες πού κατέφευγαν

τότε στην Πόλη: «Κάποιοι τούς χαρακτηρίζουν», λέγει ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, «δραπέτες και ξένους και άξιους τιμωρίας... Μὰ γι' αὐτὸ ἀγανακτεῖς, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θεωροῦν τὴν πόλιν μας κοινὸ λιμάνι σωτηρίας...; Μὰ θὰ ἔπρεπε νὰ χαίρεσαι γιατί ὅλοι αὐτοὶ ἔρχονται στὰ χέρια μας καὶ θεωροῦν τὴν πόλιν αὐτὴ ὡς κοινὴ μητέρα». Καὶ θέτει τὸ καίριο ἐρώτημα: «Ποιᾶς συγνώμης θὰ εἴμαστε ἄξιοι καὶ ποιᾶς ἀπολογίας... ὅταν ἀπελαύνουμε αὐτοὺς ποὺ καταφεύγουν σὲ μᾶς καὶ τοὺς ζητᾶμε εὐθύνες, ἐνῶ ξέρουμε ὅτι εἴμαστε ἐμεῖς ὑπεύθυνοι γιὰ μύρια κακά τους»; Εἶναι γνωστό, ὅτι οἱ τρεῖς Ἱεράρχες στάθηκαν μέ στοργή καὶ θυσιαστικὴ ἀγάπη ἀπέναντι στοὺς ἀδύναμους καὶ μέ ἀνδρεία καὶ ἀξιοπρέπεια ἀπέναντι στοὺς δυνατοὺς τῆς ἐφήμερης ἐξουσίας, πού μέ πολλοὺς τρόπους σέ διαφορετικούς χρόνους ἀνέλαβε τὸ μάταιο ἐγχείρημα νὰ σκοτώσει τὸ Θεὸ ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ σκοτώσει κάποιους ἀπὸ αὐτοὺς καὶ νὰ δημιουργήσει ὑπανθρώπους πτώματα χωρὶς αὐτογνωσία, χωρὶς ἀρχές, χωρὶς ἀξίες καὶ χωρὶς προοπτικὴ.

Ὁ Μητροπολίτης Εὐχαΐτων Ιωάννης Μαυρόπους τὸν 11ο αἰῶνα ἔμεινε στὴ ἱστορία γνωστὸς γιὰ δύο κυρίως πράγματα. Κινούμενος ἀπὸ βαθὺ σεβασμὸ στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ γραμματεία δὲ δίστασε νὰ ἀπευθύνει παράκληση πρὸς τὸ Θεὸ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ Πλάτωνα καὶ τοῦ Πλούταρχου ποὺ δικαιολογεῖ: «ἄμφω γάρ εἰσι καὶ λόγον καὶ τὸν τρόπον τοῖς σοῖς νόμοις ἔγγιστα προσπεφυκότες». Ἀργότερα συγκροτήθηκε καὶ ἡ εἰκόνα φιλοσόφων καὶ ποιητῶν τῆς Ἀρχαιότητος ὡς προάγγελων τοῦ Χριστιανικοῦ. Ἕλληνες σοφοί, ὅπως ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Πυθαγόρας θεωρήθηκαν, ὅτι πρηνήγγειλαν μέ τὴ σκέψη τους τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία καὶ συμπεριελήφθηκαν στὸ εἰκογραφικὸ σχεδιάσμα πολλῶν Ἱερῶν Ναῶν, στον ἐλλαδικὸ χῶρο, ἀπὸ τὸ Ἅγιο Ὅρος μέχρι τὴν Τρανσυλβανία καὶ τὴ Ρωσία, ἐμφανιζόμενοι πλεόν νὰ συνυπάρχουν ἀρμονικά μέ τοὺς ἁγίους τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ἦταν οἱ πρό Χριστοῦ Χριστιανοί, ὅπως εἶχε πεῖ ὁ ἀπολογητὴς καὶ μάρτυρας Ἰουστῖνος, «διέθεταν τὸν «θεῖο» καὶ «θειοειδῆ» λόγο τὸν ἐνυπάρχοντα στὸν ἄνθρωπο κατὰ τὸν Γρηγόριο Θεολόγο. Τὴν 30ὴ Ἰουανουαρίου τοῦ 1054 Ἰωάννης Μαυρόπους κατόρθωσε νὰ καθιερώσει τὸν κοινὸ ἐορτασμὸ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Τὸ 1054 εἶναι ὅμως ἔτος ταυτόχρονα σημαδιακό. Λίγους μῆνες ἀργότερα, τὸν Ἰούλιο τοῦ ἰδίου ἔτους Ἀνατολικὴ καὶ Δύση θὰ ἀκολουθήσει ἡ κάθε μία τὸ δικὸ της δρόμο, τὸ δρόμο τῆς ἀποξένωσης καὶ τῆς ἀλλοτρίωσης. Ὁ Πατριάρχης Μιχαὴλ Κηρουλάριος δὲ θὰ ἀκούσει τὴ σὺμφωναν φωνὴ τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας ποὺ μέ πνεῦμα μετριοπάθειας καὶ ὄχι φανατισμοῦ, προτείνει τὴν αὐτοσυγκράτηση καὶ κυρίως τὸ διάλογο. Πέρασαν ἀπὸ τότε πολλοὶ αἰῶνες. Ἡ ἀνθρωπότητα ἔζησε τὴν ὁδὸν τῶν πολέμων καὶ μάλιστα θρησκευτικῶν, ἔζησε πολλές «Ἱερὲς Ἐξετάσεις», κατήρτισε πολλές φορές καταλόγους ἀπαγορευμένων βιβλίων, κυνήγησε ἐπιστήμονες γιατί ἡ γῆ κινεῖται καὶ περιστρέφεται, εὐτέλισε, ἀπομόνωσε καὶ ἐκμεταλλεύτηκε σκληρά, ἀκόμα καὶ στὸ ὄνομα τῆς Ἱεραποστολῆς, ἀνθρώπους γιὰ τὴ φυλὴ τους καὶ τὸ χρῶμα τους. Εἶναι

πολλοί αὐτοί πού ἀκόμα καί στις μέρες μας ζητοῦν νά ὑψώσουν τείχη μίσους, ἓνα καινούργιο τεῖχος τῆς Βαβέλ.

Μπορεῖ κανεῖς βέβαια νά μην βιώνει ἢ νά ζῇ τή δυστυχία τοῦ νά μή μπορεῖ νά βιώσει τόν πνευματικό κόσμο τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἀπό τόν ὁποῖο ἀναβλύζει ἡ δημιουργική ἔμπνευση καί προσδοκία τῆς ὑπέρβασης. Κάποιος ἐνδεχομένως νά ἐμμένει στη διπλῇ καί ἀντιφατική, ὅπως θά τήν ἔβλεπε, φύση τῆς σκέψης τους καί τοῦ ἔργου τους, καθώς συγκροτεῖ ἀφενός πεδίο διαλόγου μέ τόν ἀρχαιοελληνικό στοχασμό καί ἀφετέρου πεδίο κριτικῆς του πού ἀδικαιολόγητα θά τόν ἐνοχλοῦσε. Δέν μπορεῖ ὅμως νά ἀμφισβητήσῃ, ὅτι ἡ φωτεινή τους παρουσία ἀνοίγει μιὰ μεγαλειώδη προοπτική στό ἀνθρώπινο μέλλον γιά τή συνύπαρξη, τήν ἀνοχή, τόν ἀλληλοσεβασμό καί τό διάλογο, ἀξίες πού πρέπει ὅπωςδήποτε νά καλλιεργεῖ ἀληθινά ἓνα Ἀνώτατο Πνευματικό Πανεπιστημιακό Ἰδρυμα, μέ τό ἱερό καθῆκον νά τίς ἐμφυτεύει στην κοινωνία. Ὁ κοινός ἐορτασμός τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν δέν ἔπαυσε καί δέν παύει νά σηματοδοτεῖ τήν οἰκουμενική ὑπέρβαση τῆς ἀποκλειστικότητας καί τῆς ἐσωστρέφειας, ὡς φῶς καί ἐλπίδα γιά τò παρὸν καί τò μέλλον, γιά ὅ,τι μᾶς διαιρεῖ καί μᾶς ἀποξενώνει, στήν προοπτική μιᾶς κοινῆς πορείας εἰρήνης καί καταλλαγῆς.